

Ο όρος Θεοτόκος στους Εκκλησιαστικούς Πατέρες και συγγραφείς (Θεώνη Μαρίνου - Μπούρα, Θεολόγος, ΜΑ Θεολογίας)

/ [Πεμπτουσία· Ορθοδοξία-Πολιτισμός-Επιστήμες](#)

«Ο όρος “Θεοτόκος” σε Πατέρες της Εκκλησίας και εκκλησιαστικούς συγγραφείς και η χρήση του ως κριτήριο ορθοδοξίας»

Ο όρος Θεοτόκος απουσιάζει από την Αγία Γραφή, όπως εύκολα μπορεί να διαπιστώσει κάποιος χρησιμοποιώντας το ταμείο της Παλαιάς και Καινής Διαθήκης. Στην Αγία Γραφή η Θεοτόκος ονομάζεται Μαρία (Ματθ. 1,16) Παρθένος (Ματθ. 1,23), μητέρα του Ιησού (Ματθ. 1,18), όχι όμως Θεοτόκος ή Παναγία, όροι τόσο οικείοι, προσφιλείς κι ορθόδοξοι. Αναντίρρητα η Ορθοδοξία στηρίζεται και προκύπτει από τη Γραφή κι από την Παράδοση της Εκκλησίας, οπότε θα αναζητήσουμε τη χρήση του όρου στην Παράδοση των Πατέρων της Εκκλησίας. Επίσης θα μας απασχολήσει το αν προκύπτει και πώς ο όρος Θεοτόκος από τη Γραφή, έστω κι αν δεν αναφέρεται ως λέξη.

Παναγία η Πανάχραντος

Άλλωστε οι Πατέρες της Εκκλησίας δεν μεταβάλουν ή βελτιώνουν την αλήθεια

αλλά συμπληρώνουν την έλλειψη, όπως αναφέρει ο Μ. Βασίλειος (Μ. Βασιλείου, επιστ. 223,5 Προς Ευστάθιον PG 32, 829B), αφού προκόπτουν εμπειρικά και ζουν ευρύτερη εμπειρία της αυτής αλήθειας, όπως σημειώνει ο Στυλιανός Παπαδόπουλος (Παπαδοπούλου, Στ., Πατρολογία Α, Παρουσία, Αθήνα 1989, σ. 36).

Πρώτος χρησιμοποίησε γραπτώς τον όρο ο Ωριγένης το 230μ.Χ. ερμηνεύοντας το κβ':23 του Δευτερονομίου, «την ήδη μεμνηστευμένην γυναίκα καλεί ούτω και επί του Ιωσήφ και της Θεοτόκου ελέχθη». Ο Ωριγένης, που κατακρίθηκε για άλλες κακοδοξίες του, δεν κατακρίθηκε για το όνομα Θεοτόκος, πράγμα που θα συνέβαινε, αν αυτό ήταν κάποια καινούρια προσφώνηση και όχι προϋπάρχουσα κι αποδεκτή. Ήδη ο Ειρηναίος, που γεννήθηκε μεταξύ 130 και 140μ.Χ. (Παπαδοπούλου, Στ., Πατρολογία Α, Παρουσία, Αθήνα 1989, σ. 304) και χαρακτηρίζεται θεολόγος της παραδόσεως (Παπαδοπούλου, Στ., Πατρολογία Α, Παρουσία, Αθήνα 1989, σ. 294), στη θεωρία του περί ανακεφαλαιώσεως των πάντων εν Χριστώ, δημιουργεί τις προϋποθέσεις ή ορθότερα αναδεικνύει τις προϋποθέσεις για τον όρο Θεοτόκος. Σύμφωνα με τον Ειρηναίο, ο Χριστός, που γεννάται αχρόνως – ανάρχως (Ειρηναίου, Έλεγχος κι ανατροπή της ψευδωνύμου γνώσεως, Β 30,9, PG 7) και όχι εν χρόνω, όπως έλεγαν οι απολογητές, ανακεφαλαιώνει, αναδημιουργεί κι ανακαινίζει την πλάση όλη στο πρόσωπό Του, παρέχοντας τον Εαυτό Του ως μετοχή και ως πρότυπο (Παπαδοπούλου, Στ., Πατρολογία Α, Παρουσία, Αθήνα 1989, σ. 297). Η έμφαση στην άχρονη γέννηση του Χριστού εκτιμούμε ότι ήδη παραπέμπει στη θεότητά Του. Επίσης, ο Ειρηναίος τόνισε την ταυτότητα του Μονογενούς με το Σωτήρα, του Λόγου με το Χριστό, που οι γνωστικοί τα ήθελαν διαφορετικά πρόσωπα (Παπαδοπούλου, Στ., Πατρολογία Α, Παρουσία, Αθήνα 1989, σ. 297-298). Στο έργο της ανακεφαλαιώσεως έχει σπουδαία θέση και η Θεοτόκος. Ο ρόλος της είναι «σωτηριώδης», αφού συμβάλει στην πνευματική αναμόρφωση του πιστού. Η Εύα «παρακούσασα» έγινε αρχή της πτώσεως, ενώ η Μαρία «υπακούσασα» έγινε «αιτία σωτηρίας» για ολόκληρη την ανθρωπότητα (Ειρηναίου, Έλεγχος κι ανατροπή της ψευδωνύμου γνώσεως, Γ 22,4, PG 7). Η προσφορά της Θεοτόκου είναι λοιπόν πολύ περισσότερο από παραδειγματική, καταλήγει ο Στυλιανός Παπαδόπουλος (Παπαδοπούλου, Στ., Πατρολογία Α, Παρουσία, Αθήνα 1989, σ. 298). Συνδυάζοντας, λοιπόν, την ενότητα του προσώπου του Χριστού, την άχρονη γέννηση και τη σχέση του με τη Μαρία, μπορούμε να υποστηρίξουμε ότι, στη σκέψη του Ειρηναίου, η Μαρία γέννησε το Χριστό που είναι Θεός, αφού γεννάται αχρόνως και ταυτίζεται με το Λόγο, επομένως μπορεί να ονομαστεί Θεοτόκος, έστω κι αν ο Ειρηναίος δεν αναφέρει τον όρο, προϋποθέτει όμως το νόημα. Εκτιμούμε ότι, η συμβολή του Ειρηναίου, του θεολόγου της παράδοσης, έγκειται στην υπέρβαση του διαχωρισμού των προσώπων κι όχι των φύσεων που έκαναν οι

γνωστικοί. Το ενιαίο πρόσωπο του Λόγου μας δίνει τη δυνατότητα να πούμε ότι η Μαρία γέννησε Θεό, οπότε μπορούμε να την ονομάσουμε Θεοτόκο.

Ο Διονύσιος ο Αλεξανδρείας το 250 μ.Χ. σε επιστολή του προς τον Παύλο τον Σαμοσατέα λέγει: «τον σαρκωθέντα εκ της Αγίας Παρθένου και Θεοτόκου Μαρίας» (..... Ο Γρηγόριος ο Νεοκαισαρείας ο θαυματουργός το 275 (λόγος εις τον Ευαγγελισμόν) λέει: «ταύτης ουν της προφητείας την ωδήν η Αγία Θεοτόκος ανέπεμπε λέγουσα, Μεγαλύνει ή ψυχή μου τον Κύριον κτλ» (..... Ο Ευστάθιος Αντιοχείας χρησιμοποιεί τον όρο Θεοτόκος (Παπαδοπούλου, Στ., Πατρολογία Β, Παρουσία, Αθήνα 1990, σ. 111).

[Συνεχίζεται]